

Collectiebeleid stichting Erfgoed, Natuur en Landschap

Periode 2020 – 2025

Laatste korte update: juni 2022

Inleiding

In de nazomer van 2018 zijn de stichting Museum Joure en stichting Bezoekerscentrum Zuidwest Friesland (Mar & Klif) gefuseerd. In de praktijk ontstond zo een fusie-organisatie met drie afdelingen, nl.

- Museum Joure;
- Bezoekerscentrum Mar & Klif;
- netwerk Groen Doen (dat tot die tijd een afdeling van Mar & Klif was).

Met deze fusie wilden beide organisaties de eigen kwetsbaarheid verminderen. Voor beide organisaties was het lastig om functies op een professionele wijze te bezetten. Ook zijn er mogelijkheden om door samenwerking de organisaties te versterken. Daarbij werd o.a. gedacht aan de educatieafdelingen.

Nu de fusie een feit is, is het tijd om stil te staan bij het beleid dat de komende jaren gevoerd wordt en de manieren waarop synergie gecreëerd kan worden. Overigens is het nadrukkelijk de bedoeling om de drie afdelingen te laten voortbestaan en voor het publiek ook herkenbaar te houden. In de publiekscommunicatie wordt derhalve de naam Stichting Erfgoed, Natuur en Landschap niet gebruikt.

Uiteraard heeft deze fusie ook effecten op het collectiebeleid. Bij de herziening hiervan is het collectiebeleid van Museum Joure leidend geweest. Deze organisatie was al sinds 7 december 2000 een geregistreerd museum en had de eigen werkwijze ten aanzien van de collectie redelijk op orde. Het beleid ten aanzien van de collectie was vastgelegd in het collectieplan 2011 – 2015. In afwachting van de fusie was dit plan tot op heden niet volledig geactualiseerd. Deze omissie is met dit beleidsplan goedge maakt.

Missie en visie stichting Erfgoed, Natuur en Landschap

Na de fusie is onderstaande missie en visie voor de stichting Erfgoed, Natuur en Landschap geformuleerd.

Wie zijn wij en waar staan we voor?

De stichting Erfgoed, Natuur en Landschap bestaat uit verschillende locaties en afdelingen, ieder met zijn eigen identiteit en (deel)doelstelling. Wat de locaties en afdelingen met elkaar verbindt is de liefde en het respect voor het erfgoed, het besef dat dit landschap en het erfgoed is gemaakt (en nog steeds wordt gemaakt) door mensen. De wens is dit te behouden en door te geven aan volgende generaties.

Wat willen we betekenen en waar gaan we voor?

We willen jonge en oudere bewoners van de streek en toeristen laten zien hoe ons landschap en de bebouwde omgeving – en daarbinnen regionale ambachten en maakindustrie – zich door de eeuwen heen hebben ontwikkeld en nog steeds ontwikkelen.

We willen materiële en immateriële sporen uit het verleden behouden en onderzoeken, presenteren en documenteren en er bekendheid aan geven.

We willen mensen stimuleren om te leren van de geschiedenis, van de natuur en van het vakmanschap. En om die kennis te gebruiken om op een duurzame manier om te gaan met de eigen leefomgeving.

Voor iedere afdeling is een deelmissie geformuleerd

Museum Joure

Museum Joure wil oudere en jongere generaties laten ontdekken hoe allerlei dingen die je dagelijks gebruikt - van koffie tot klokken, van sieraden? (sier- en gebruiksvoorwerpen?) tot boeken – worden gemaakt. Ambachtelijk en industrieel, vroeger, nu en in de toekomst. Het museum wil bezoekers het maakproces laten meebelevén ('meemaken') en hen inspireren om zelf te werken en te experimenteren met grondstoffen, gereedschappen en technieken ('zelf maken').

Als Museum Joure onderschrijven we de ICOM-definitie van musea en opereren we altijd binnen deze definitie: *Ons museum is een permanente instelling, niet gericht op het behalen van winst, toegankelijk voor publiek, die ten dienste staat van de samenleving en haar ontwikkeling. Museum Joure verwerft, behoudt, onderzoekt, presenteert, documenteert en geeft bekendheid aan de materiële en immateriële getuigenissen van de mens en zijn omgeving, voor doeleinden van studie, educatie en genoegén.*

Bezoekerscentrum Mar & Klif

Een Bezoekerscentrum waar je het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân kunt ervaren en beleven, dat wil Mar en Klif zijn. Een plek waar je het landschap leert kennen en zín krijgt om er op uit te gaan. Een centrum dat vertelt over de bijzondere geschiedenis en natuur van het landschap en dat je er van bewust maakt dat we zuinig op het landschap en de natuur moeten zijn. Een voorziening voor toeristen, dagjesmensen en de bevolking uit de eigen regio. Voor volwassenen, maar zeker ook voor kinderen!

Netwerk Groen Doen

Door kinderen via het (basis)onderwijs al op jonge leeftijd in contact te brengen met de natuur, het landschap en het erfgoed van de eigen leefomgeving willen we de basis leggen voor gezond en duurzaam gedrag. Dat doen we door leerzame en onvergetelijke activiteiten en projecten te organiseren, onder het motto Groen moet je gewoon DOEN.

Collecties stichting Erfgoed, Natuur en Landschap

De afdeling Groen Doen heeft geen collectie, maar de afdelingen Museum Joure en Mar & Klif hebben dat zeker wel. De collecties van beide afdelingen zijn wel zeer verschillend en derhalve is ook ons beleid ten aanzien van die collecties gedifferentieerd.

Museum Joure

Met de oprichting van de Stichting Johannes Hesselhuis in 1976 is de begane grond van het eerste fabriekje ingericht met cultuurhistorische objecten op het gebied van koffie, thee en tabak. In bruikleen gegeven door het Douwe Egberts Museum uit Utrecht. De eerste verdieping werd ingericht met een natuurcollectie, beheerd door het Natuurmuseum en op de tweede verdieping werden tijdelijke hedendaagse kunstexposities gehouden door de Kultuerried Skarsterlân. Deze drie geledingen zijn in 2005 tot één organisatie versmolten. Sinds 2000 is Museum Joure een geregistreerd museum.

In de loop der tijd is het museum aanzienlijk uitgebreid met gebouwen en collecties die een relatie met ambachten hebben. Onder de collecties behoren aankopen, bruiklenen (klokken, geelgieterij, Bokmakamer), legaten en vooral veel schenkingen van particulieren en instellingen. In 2003 is de gehele collectie van Douwe Egberts overgezet naar een schenking en daarnaast zijn er door opheffing van het museum in Utrecht, nog 500 objecten erbij geschonken. In 2005 zijn de inventaris van koperslagerij Dijkstra uit Sneek en de koperen geschenkartikelen die hij maakte voor Douwe Egberts toegevoegd aan de collectie.

In de periode 2010 – 2016 zijn een aantal collecties door het museum afgestoten, zoals de bakkerijcollectie en de natuurcollectie. Daarmee is de focus van Museum Joure komen te liggen op ambacht en industrie die typerend is voor de regio Joure. Passend bij deze focus heeft Museum Joure ook een andere profilering gezocht. Voorheen lag de nadruk op het ‘verrassend veelzijdige’ karakter van het museum. En hoewel het met de vele panden en collecties nog steeds verrassend en veelzijdig is, is toch ook voor een meer inhoudelijke profilering gekozen. En wel als ‘museum van het maken’. Het museum waar je ziet en ervaart hoe alledaagse en bijzondere dingen gemaakt werden en worden. Dit is ook in bovenstaande missie verwoord.

Museum Joure had tot en met 2019 een nauwe relatie met het Fries Grafisch Museum, die in één van de gebouwen van het complex was gevestigd. De drukkerijcollectie behoorde tot de stichting FGM, maar paste mooi in de uitstraling en nadruk op ‘het maken’ die Museum Joure nastreefde. De stichting Fries Grafisch Museum wordt vanwege financiële problemen per januari 2020 opgeheven. De collectie wordt door de stichting geschonken aan Museum Joure.

Clusters van collecties

De collecties van Museum Joure zijn onder te verdelen in vijf clusters van collecties, waar meerdere deelcollecties onder vallen (deze benaming komt overeen met de Musip-benamingen).

- Collectiecluster 1: Douwe Egberts / koffie, thee en tabak
 - o Koffie
 - o Tabak
 - o Thee

- Collectiecluster 2: Metaal
 - o Geelgieterij
 - o Koperslagerij
 - o Zilversmederij

- Collectiecluster 3: Friese Klokken
 - o Klokkenmakerij
 - o (Friese) klokken

- Collectiecluster 4: Drukkerij

Tot slot is er nog een vijfde cluster, aan te duiden als 'Joure/overige'. Aangezien Museum Joure het enige museum in de vlekke is, heeft het museum ook een rol in het behouden van de geschiedenis van Joure.

- Collectiecluster 5: Joure/overige
 - o Fotocollectie
 - o Boekencollectie
 - o Beeldende kunst
 - o Interieur en diversen

Het grootste deel van de collectie van Museum Joure is niet van (inter)nationale cultuurhistorische waarde en heeft ook geen hoge geldelijke waarde. Uitzondering daarop zijn de geelgieterijcollectie (m.n. cultuurhistorische waarde), de collectie Friese klokken en delen van de koffie, thee en tabakscollecties.

Cultuurhistorische waarde is een relatief begrip. De collectie heeft voor Museum Joure cultuurwaarde als deze de (ambachtelijke of industriële) bedrijvigheid representeert op het vlak van de vier thema's die Museum Joure toont: Douwe Egberts/koffie&thee, metaalbewerking, Friese klokken en drukkerij en inzicht geeft hoe deze producten werden geproduceerd en vermarkt.

Onder de deelcollectie Interieur en diversen vallen zowel de Jouster meubelen als textilia en interieurzaken die niet specifiek Jouster zijn maar ook als rekwisiet aangemerkt kunnen worden.

De drukkerij-collectie die door het Fries Grafisch Museum in 2019 aan Museum Joure werd overgedragen is inmiddels (zomer 2022) gedeeltelijk geregistreerd. De documentatie laat nog te wensen over. Een selectie in de geregistreerde en ongeregistreerde textielcollectie is noodzakelijk waarbij gekeken zal worden welk deel retour naar bruikleengever kan of afgestoten zal worden. Van de overige collecties zijn de registratie en documentatie redelijk goed op orde, hoewel er nog wel hiaten zijn, zo zijn niet alle oude schenkingen goed verwerkt.

Verzamelen

In het verleden is er vaak ruim verzameld, veelal passief. De meeste objecten zijn ter schenking aangeboden. Sinds 2011 is het beleid ten aanzien van verzamelen en het aannemen van nieuwe objecten kritischer geworden. Steeds wordt bekeken of het aangeboden object in het collectieprofiel past en of het aangeboden object voorziet in een hiaat in de collectie. Als dat niet het geval is, zal het object niet worden aangenomen. Uitgangspunt daarbij is dat het niet reëel en wenselijk is om te streven naar een complete collectie op een van de verzamelgebieden. Museum Joure is geen nationaal ambachtelijk museum maar is wel uniek en vooral authentiek voor het noorden van het land.

Verder wordt in de schenkingsovereenkomst vastgelegd worden dat het museum vrij over het object kan beschikken, dat kan ook betekenen dat het afgestoten wordt of als 'gebruikscollectie' ingedeeld.

Selecteren, indelen en afstoten

Museum Joure heeft een grote collectie en mede doordat in het verleden de collectieregistratie handmatig was en matig ontsloten, zijn er ook dubbele en kwalitatief slechte objecten in de collectie terecht gekomen, evenals objecten die niet passen in binnen de benoemde collectieclusters. De komende periode willen wij daarom een deel van onze capaciteit inzetten op het selecteren van objecten die niet meer in de collectie passen en het afstoten daarvan. Dat kan meerdere vormen hebben. In sommige gevallen zullen deze objecten in de 'gebruikscollectie' worden opgenomen. Dit zijn objecten die gebruikt worden voor educatieve doeleinden, voor aankleding e.d. Voor andere objecten wordt een meer passende bestemming gezocht. De collectie zal uiteraard binnen de richtlijnen van de Lamo (leidraad voor afstoten van museale objecten) worden afgestoten.

Het afstoten van (delen van) collecties is een zeer bewerkelijk traject dat een groot beslag legt op de beperkte capaciteit van het museum. Uiteraard is dit doorlopend onderdeel van het werk van conservator, grote ontzamelacties zijn echter alleen mogelijk indien hiervoor extra middelen beschikbaar komen.

Behoud en beheer

Preventieve conservering

Museum Joure bestaat uit meerdere gebouwen, meest oude panden (arbeidershuisjes, pakhuizen en fabriekjes) en nieuwbouw. De objecten kunnen hierin niet altijd onder de meest ideale omstandigheden worden tentoongesteld. Daar waar het mogelijk is zijn maatregelen genomen: d.m.v. uv/luxwerende raamfolies en be- en ontvochtigers. Helaas is het realiseren van automatisch sluitende deuren niet goed mogelijk. Daar waar nodig wordt een bewuste keuze qua collectie gemaakt wat er wel/niet tentoon gesteld kan worden.

Sinds 2010 is een extern depot elders in Joure gerealiseerd. Deze ruimte heeft op de begane grond een redelijk klimaat. Hier staat de meest unieke en kwetsbare collectie. Op de eerste verdieping is de minst kwetsbare collectie ondergebracht.

Het depot is ondergebracht in een groter complex, dat eigendom is van de gemeente. Het staat deels leeg en wordt deels nog verhuurd. Doel van de gemeente is om het pand af te stoten. We moeten dus een ander extern depot zoeken.

We merken dat de staat van onderhoud van het depot vermindert en dat daardoor ook het klimaat achteruit gaat. Er is hardnekkig sprake van schimmel, die ondanks onze inspanningen niet definitief kan worden geweerd. We willen in de indeling van het depot een betere scheiding maken in verschillende materialen. Het ene materiaal is kwetsbaarder dan het ander. Voor de meest kwetsbare, kleine objecten kunnen we wellicht al op kortere termijn een andere locatie zoeken. Omdat er al vanaf het begin sprake van is dat wij op termijn dit depot moeten verlaten, is er destijds gekozen de collectie deels in dozen verhuisklaar te zetten. Dat is nu nog steeds het geval. Deze collectie wordt op dit moment niet bewaard onder de meest ideale omstandigheden.

Het depot is volledig in gebruik en biedt weinig ruimte meer.

De gebruikscollectie wordt deels bewaard in het depot en deels in de zolderruimte in de museumgebouwen.

Het museum heeft één medewerker met de basis cursus beheer en behoud. De overige medewerkers zijn op de hoogte van de regels van gebouwenschoonmaak en het hanteren van de objecten. (Bij)scholing van meer vrijwilligers en medewerkers is wenselijk. Deelname aan cursussen van Museumfederatie voor deskundigheidsbevordering op het gebied van registratie, beheer & behoud blijft aandachtspunt.

Het museum bezit twee ontvochtigers, die bijna permanent in gebruik zijn bij de klimatologisch minst goede gebouwen. Het klimaat in de museumgebouwen wordt door drie PEMdataloggers en vier esto wifi dataloggers (deels vervanging) gemeten. Verder rouleert een Thermohygrograaf om incidenteel een aantal ruimtes te meten. De dataloggers worden maandelijks uitgelezen en indien nodig vaker. De klimaatapparatuur wordt bij de meest kwetsbare collecties gehanteerd. De collectie in het museum wordt regelmatig gecontroleerd op ongedierte en schimmel en zo nodig wordt actie ondernomen.

Bij een mogelijke herinrichting van de gebouwen wordt rekening gehouden met de klimatologische omstandigheden, toegankelijkheid, veiligheid m.b.t. de collecties. Een tijdig plan van aanpak en draaiboek is nodig waarin de gelegenheid wordt aangegrepen om de collecties voor zover nodig te selecteren, fysiek te nummeren, in Adlib te registreren en te fotograferen.

De actieve conservering (bv. reiniging of restauratie) heeft in deze periode geen prioriteit en gebeurt eigenlijk alleen per object als dit voor een expositie noodzakelijk is of als het voor het behoud noodzakelijk is.

Collectieregistratie

Mede door het project Kolleksjes Tichteby is een grote inhaalslag gemaakt wat betreft de digitale registratie van de collectie. Op 1 oktober 2019 telt de registratiedatabase Adlib 7300 objecten. Hiermee is een deel van de collectie ontsloten op internet. Op Collectie Nederland zijn 1616 objecten uit de collectie van het museum te vinden. Op Kolleksje Fryslan zal een representatief deel hiervan getoond worden. Door auteursrechten (en het vele voorwerk daarvoor) is er uiteindelijk minder openbaar gezet dan gewenst.

Daarnaast is er nog een handmatig geregistreerde collectie uit de beginjaren van het museum die nog beter onderzocht moet worden en al dan niet ingevoerd kan worden. Het museum voldoet hiermee aan de eisen die de basisregistratie voor het Museumregister eist. Het museum heeft ca. 8000 objecten (inclusief bruiklenen).

Museum Joure hanteert een goede structuur voor de registratie van nieuwe aanwinsten. De objecten worden systematisch geregistreerd (handmatig), fysiek genummerd én gefotografeerd. Dit bevordert het gemak om het voorwerp te herkennen en het in Adlib in te voeren.

De komende periode zal de achterstand verder ingelopen worden (beginmappen en invoer 2018/2109). Dit vraagt echter om een geconcentreerde aanpak, die binnen onze huidige formatie en

vrijwilligersbestand niet haalbaar is. Wij zijn hiervoor afhankelijk van externe subsidies en vragen deze waar mogelijk aan.

De documentatie en fotocollectie wordt beheerd en geregistreerd door het Histoarysk Wurkferbân Skarsterlân, de komende periode gaan zij verder met scannen van de foto's en het invoeren van de gegevens in Adlib. De bibliotheekboeken zijn allemaal op titel, trefwoord en auteur in Adlib ingebracht.

Gebruik van de collectie

In Museum Joure staan niet alle geëxposeerde objecten afgeschermd in vitrines of achter andere voorzieningen. Uitgangspunt van Museum Joure is dat gereedschappen en industriële machines gedemonstreerd en gebruikt kunnen worden. Dat brengt kansen op slijtage met zich mee en heeft dus consequenties voor het behoud. Onderhoud en vervanging speelt een rol. Binnen de collectie moeten we keuzes maken welke objecten wel en niet actief gebruikt kunnen worden. Lopende klokken zijn ook een vorm van gebruik. Het museum is zich er van bewust dat deze objecten zorg behoeven met de daarbij behorende kosten. Regelmatig worden externe experts ingeschakeld om dit onderhoud te kunnen verzorgen.

Bruiklenen

Museum Joure heeft een flink aantal objecten/deelcollecties in bruikleen, nl. de geelgieterij, objecten in de werkplaats van de klokkenmakerij, de meeste Friese klokken en wat diverse objecten. Hiervoor zijn bruikleenovereenkomsten opgesteld.

Jaarlijks heeft Museum Joure een paar uitgaande bruiklenen. Voor tijdelijke exposities maakt het museum gebruik van bruiklenen van particulieren of musea.

Doelstellingen periode 2020 - 2024

- Jaarlijkse de nieuw verworven collectiestukken en bruiklenen invoeren (er is een kleine achterstand die in 2020 moet worden verwerkt, nl. de collectie 2018 en 2019)
- inventarisatie, nummeren, fotograferen en registreren collectie drukkerij
- verzamelen van documentatie over objecten zoals verhalen en informatie over gebruik
- bij eventuele herinrichting de noodzakelijke registratiewerkzaamheden uitvoeren
- depotcollectie controleren en op materiaal herinrichten
- collectie t/m 1988 (handmatig in mappen) uitzoeken
- collectie indelen in museaal, gebruikscollectie en af te stoten collectie (o.a. textiel) en daadwerkelijk deze collectiedelen afstoten volgens de LAMO
- afgeslankte textielcollectie registreren en in Adlib invoeren
- zo mogelijk verbeteren of verhuizen van het depot
- deskundigheidsverbetering van medewerkers en vrijwilligers die met de collectie werken

Bezoekerscentrum Mar & Klif

Het Bezoekerscentrum Mar & Klif is in 1991 voortgekomen uit het voormalige (niet-geregistreerde) Natuurmuseum in Oudemirdum. Dit museum had een eigen collectie opgezette dieren, eieren, stenen en een beperkt aantal cultuurhistorische objecten. In de jaren daarna is de collectie uitgebreid met diverse schenkingen. Sinds 2006 profileert Mar & Klif zich als het bezoekerscentrum van het Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân.

Clusters van collecties

De collecties van Museum Joure zijn onder te verdelen in drie clusters van collecties, waar meerdere deelcollecties onder vallen.

- Collectiecluster 1: Natuur
 - o Opgezette dieren
 - o Eieren
 - o Insecten
- Collectiecluster 2: Stenen
- Collectiecluster 3: Oudemirdum/cultuurhistorie

Mar & Klif heeft geen hoogwaardige collectiestukken en de gehele collectie wordt als gebruiks/educatieve collectie aangemerkt. Dat betekent dat deze collectie o.a. wordt uitgeleend aan o.a. scholen. Er wordt op de diverse collectiegebieden geen verzamelbeleid dan wel conserveringsbeleid toegepast.

Registratie

De collectie wordt geregistreerd in excel om t.b.v. de uitleen van objecten zicht te hebben op de beschikbaarheid van materialen.